

पहाडी क्षेत्रहरूमा नेपालको राष्ट्रिय विद्युतिय ग्रिडमा लघु जलविद्युत आयोजनाहरूका जडान

बाग्लुङमा अवस्थित तारा खोला मिनी जलविद्युत
आयोजनाको प्रसारण लाइन ।
(तस्विर: Winrock, सन् २०२४)

परिचय

नेपाल सामुदायिक रूपमा व्यवस्थापन र स्वामित्वमा रहेका लघु जलविद्युत आयोजनामार्फत् सफल ग्रामीण विद्युतीकरणका लागि प्रसिद्ध छ । लघु जलविद्युत आयोजनाले १०० किलोवाटसम्मको उत्पादन क्षमताका जलविद्युत आयोजनाहरूलाई जनाउँछ । विगत ३० वर्षमा, लघु जलविद्युत आयोजनाहरूले राष्ट्रिय प्रसारण लाइन (ग्रिड) उपलब्ध नभएका दुर्गम क्षेत्रहरूमा ऊर्जा सेवा पहुँच प्रदान गरेका छन् । वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र र अन्य साझेदारहरूले ग्रामीण समुदायलाई १८०० भन्दा बढी लघु जलविद्युत आयोजनाहरू स्थापना गर्न सहयोग गरेका छन् (ऊर्जा क्षेत्र संक्षिप्त प्रतिवेदन, २०२१/२०२२) ।

सामुदायिक रूपमा व्यवस्थापन गरिएका लघु जलविद्युत आयोजनाहरूले देशका सबैभन्दा दुर्गम क्षेत्रहरूका ग्रामीण विद्युतीकरण प्रयासमा परिवर्तन ल्याएका छन् । यसले आधारभूत विजुली उपलब्ध गराउनुका साथै आयआर्जनका अवसर सृजना गर्ने, श्रम कम गराउने वा कार्यबोझ घटाउने र स्वास्थ्य एवं शिक्षामा सुधार ल्याउने कार्य गरेको छ ।

पछिल्ला केही वर्षहरूमा, नेपाल सरकारले राष्ट्रिय ग्रिड विस्तारमा लगानी गरिरहेको छ । धेरै जसो अवस्थामा, स्थानीय लघु जलविद्युत आयोजना क्षेत्रसम्म राष्ट्रिय ग्रिड पुग्दा लघु जलविद्युत आयोजनाहरूले आफ्ना सञ्चालन लागत वा खर्च समेत व्यहोर्न नसकी क्रमिक रूपमा बन्द नै हुनुपर्ने अवस्था देखा परेको छ । यसले प्रणालीहरूका दिगोपनमा जोखिम निम्त्याउँछ । साथै, स्थानीय समुदायहरू पनि प्रायः राष्ट्रिय ग्रिड समर्थक र लघु जलविद्युत आयोजना समर्थकमा विभाजित हुने गर्दछन् । तर, ग्रिड विस्तारले राम्रो व्यवस्थापन भएका र प्राविधिक रूपमा मजबुत लघु जलविद्युत आयोजनाहरूका लागि आफ्नो व्यावसायिक मोडेल बदल्ने वा सुधार्ने अवसर पनि प्रदान गर्न सक्छ । राष्ट्रिय ग्रिडलाई बिजुली बिक्री गरेर, लघु जलविद्युत आयोजनाहरूले आफ्नो व्यवसाय विस्तार गर्न र स्थानीय समुदायमा लगानी गर्ने क्षमता वृद्धि गर्न समेत सक्छन् ।

यस तथ्यपत्रले नेपालका सन्दर्भमा ग्रिड अन्तर्सम्बन्धका विभिन्न पक्षहरूलाई र तिनको प्रयोगका उदाहरणहरूलाई समेटेको छ ।

समाधान

पछिल्ला दशकहरूमा ग्रामीण र दुर्गम क्षेत्रहरूमा लघु जलविद्युत् आयोजनाहरू (एमएचपी) सञ्चालनबाट धेरै नै फाइदाहरू भएका छन् । एमएचपीहरूले कम लागतमा विद्युत् मागमा आउने परिवर्तनहरू व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त हुने कुरा प्रमाणित गरेका छन् । एमएचपीहरूले परम्परागत पावर स्टेशनहरूभन्दा विद्युत्को मागमा आउने उतारचढावलाई राम्रोसँग व्यवस्थापन गर्न सक्षम भएका छन् । परम्परागत पावर स्टेशनहरू स्थिर मागका लागि डिजाइन गरिएका हुन्छन् र सुचारू हुन समय लाग्छ । यसका साथै, राष्ट्रिय विद्युत् ग्रिड विस्तारका लागि ठूलो लगानी लाग्ने अवस्थामा एमएचपीहरू आर्थिक रूपमा समेत व्यवहारिक सावित भएका छन् । १२ ग्रामीण समुदायहरूले एमएचपीहरूका स्थापना र सञ्चालनमा उल्लेखनीय रूपमा सहभागिता जनाएकाले समुदायहरूबीच एमएचपीहरूप्रति उच्च पहिचान र अपनत्व देखिएको छ । एमएचपी क्षेत्रहरूसम्म राष्ट्रिय ग्रिड पुगे तापनि एमएचपीहरूलाई राष्ट्रिय ग्रिडसँग जोड्न सकेमा यसको दिगोपन कायम राख्न सकिन्छ ।

ग्रिड इन्टरकनेक्सनले उच्च दक्षता (७०-९०%), स्थिर शक्ति उत्पादन (>५०%), कम उतारचढाव र तुलनात्मक रूपमा कम लगानी लागतका कारण नवीकरणीय ऊर्जा स्रोतहरूका प्रभावकारी उपयोगमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । जब लघु जलविद्युत् प्रणालीहरू ग्रिडमा वितरण उत्पादनका रूपमा एकीकृत गरिन्छन्, तिनीहरूले फिडर लाइनको भोल्टेज मात्र वृद्धि गर्दैनन्, भार केन्द्र नजिकै विद्युत् प्रवाह प्रवाहित गरेर विजुलीको ह्रास पनि कम गर्दछ । ३

यसबाहेक, ग्रिड जडान भएका प्रणालीहरूका लागि प्रतिफल अवधि सामान्यतया पाँचदेखि नौ वर्षसम्म हुन्छ । फलस्वरूप, जब राष्ट्रिय ग्रिड नजिक हुन्छ, एमएचपीहरूलाई इन्टरकनेक्ट गर्न सकिन्छ, जसले गर्दा लाइनमा हुने क्षति कम हुन्छ, लोड (भार) विविधता बढ्छ र कारक बढ्छ । यसले विद्युत् गुणस्तरमा सुधार ल्याउँछ र एमएचपीहरूका लागि थप आयआर्जन समेत हुन्छ । ४ यद्यपि, एमएचपीलाई राष्ट्रिय ग्रिडमा समायोजन गर्नका लागि प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र प्रशासनिक आवश्यकताहरू पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ । ग्रिड इन्टरकनेक्सन (अन्तर्समायोजन)का लागि प्राविधिक पूर्वशर्तहरू निम्नानुसार छन्:

- सामान्यतया, प्रणालीहरूका समान मानक फ्रिक्वेन्सी ५० हर्ज हुनु पर्छ ।
- समक्रमण प्राप्त गर्न र सुचारू राख्न यस फ्रिक्वेन्सीलाई समायोजन (निमयन) गर्नुपर्दछ ।
- प्रणालीहरू समान भोल्टेज तहमा इन्टरकनेक्सनित हुनुपर्छ ।
- सुरक्षात्मक प्रणालीको व्यवस्था गरिनु पर्दछ र दुई प्रणालीहरू एकआपसमा जोडिँदा आवश्यक समायोजन गर्नुपर्छ ।

अहिलेसम्म प्रशासनिक आवश्यकताहरू र प्रक्रियाहरू, जस्तै कनेक्शन (जडान) सम्झौता, पावर खरिद सम्झौता (PPA), सञ्चालन प्रक्रिया, परीक्षण र सञ्चालन स्वीकृति आदि जस्ता लामा प्रक्रियाहरू छन् । परिणामस्वरूप, केही समुदायहरूले यी प्रक्रियाहरू सामना गर्नुभन्दा एमएचपीहरू त्याग्न इच्छा देखाएका छन् । ५ यसकारण, ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि अनुमति प्रक्रिया सरल बनाउन सकेमा मात्र ग्रामीण समुदायहरूले १०० किलोवाटभन्दा कम क्षमताका एमएचपीहरू ग्रिडसँग जोड्ने सरकारी नीतिको लाभ उठाउन सक्षम हुनेछन् ।

ग्रिड इन्टरकनेक्सनलाई व्यवहारिक र समुदायहरूका लागि आर्थिक रूपमा लाभदायक बनाउन, एमएचपीहरू व्यवसायी वा सहकारीमार्फत् व्यवस्थापन गरिनु पर्छ जसले आम्दानी वृद्धि गर्न र मुनाफा कमाउन स्पष्ट प्रोत्साहन प्रदान गर्न सकोस् । (हेर्नुहोस्: “ग्रामीण नेपालका एमएचपीहरूका लागि उद्यम वा सहकारी व्यवसाय मोडेलतर्फ”) । यसका साथै, राष्ट्रिय नियम तथा कानूनअनुसार, अनौपचारिक समिति वा समूहहरू ठेक्कापट्टामा साझेदार हुन सक्दैनन् । त्यसैले, एमएचपी व्यवस्थापन गर्ने संस्था आधिकारिक रूपमा दर्ता गरिएको हुनुपर्छ ।

नेपालको बागलुङस्थित निसी खोला ३ एमएचपीका अपरेटर ।
(तस्विर: Winrock, सन् २०२३)

व्यापारिक तथा वित्तीय मोडल

१) पावर खरिद सम्झौता (PPA)

पावर खरिद सम्झौता अर्थात् PPA दुई पक्षबीचको सम्झौता हो, जहाँ एक पक्षले विद्युत् उत्पादन वा बिक्रीका लागि उत्पादन गर्छ (यस सन्दर्भमा, एमएचपी सहकारी वा उद्यमी) र अर्को पक्षले विद्युत् खरिद गर्न खोज्छ (नेपाल विद्युत् प्राधिकरण) । ६ यस सन्दर्भमा, नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले एमएचपीले उत्पादन गरेको सबै विद्युत् प्रति किलोवाट घण्टा (kWh) का लागि पूर्वनिर्धारित दरमा खरिद गर्नेछ । नेपालमा यस प्रकारको पहिलो PPA सन् २०१६ मा भएको थियो ।

सन् २०२४ सम्म, ग्रिडसँग जोडिएका दसवटै एमएचपीमध्ये चारवटा PPAमार्फत् जडान गरिएका छन् । सुरुमा, एमएचपीहरूको ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि PPA लाई प्राथमिकतामा राखिएको थियो । तर, एमएचपीका लागि PPAका आवश्यकताहरू ठूला जलविद्युत् आयोजना जस्तै छन् । यस जटिल प्रक्रियाका कारण पालिकाहरू PPA रोक्दैनन् ।

२) नेट मिटरिङ

नेपालले सन् २०१८मा नेट मिटरिङ नीति पास गरेको थियो र ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालयले सन् २०१८मा नेट मिटरिङ निर्देशिका प्रकाशित गरेको थियो । ७ नेट मिटरिङ एक विद्युत् बिलिङ संयन्त्र हो जसले विद्युत् ग्रिडलाई प्रयोग गरेर एमएचपीले उत्पादन गरेको अतिरिक्त ऊर्जा भण्डारण र बिक्री नेपाल विद्युत् प्राधिकरण (नेविप्रा) लाई गर्दछ । हालसम्म ग्रिडसँग जोडिएका दसवटै एमएचपीहरूमध्ये छवटा एमएचपीले नेट मिटरिङ कार्यान्वयन गरेका छन्, जसले उनीहरूलाई घरधनीहरू र नेविप्रालाई विद्युत् बिक्री गर्न वा अतिरिक्त माग हुँदा ग्रिडबाट विद्युत् किन्ने सुविधा प्रदान गर्दछ ।

३) सामुदायिक-निजी साझेदारी (CPP)

समुदायहरूले अफ-ग्रिड मोडमा एमएचपी सञ्चालन गर्ने अनुभव राखे तापनि, तिनीहरूले ग्रिड जडान भएका सञ्चालनमा चुनौतीहरूको सामना गर्नुपर्ने हुन सक्छ । ग्रिडको परिवर्तनशीलतामा आधारित प्राविधिक प्यारामिटरहरूलाई समायोजन गर्न गाह्रो हुन सक्छ र नियन्त्रण प्रणालीमा समस्या आएमा कहिलेकाहीँ रिमोट इन्जिनियरिङको सहायता चाहिन सक्छ ।

यस्तो साना संयन्त्रका लागि पूर्णकालिन इन्जिनियर नियुक्त गर्नु अप्रासंगिक छ; इन्जिनियरहरू प्रायः लामो समयसम्म दुर्गम स्थानहरूमा काम गर्न इच्छुक हुँदैनन्, साथै, उच्च तलबले समुदायमा आर्थिक भार थप्दछ । सम्भावित समाधान भनेको सामुदायिक-निजी साझेदारी (CPP) मोडेल नै हो । जहाँ समुदायले MHP सञ्चालन तथा मर्मतका लागि कुनै एक निजी कम्पनीलाई भाडामा दिन सक्छन् ।

निजी क्षेत्रहरूले क्षेत्रभरिका धेरै एमएचपीहरू व्यवस्थापन गर्न सक्छन् । उदाहरणका लागि, कुनै निजी कम्पनीले एउटै जिल्लामा रहेका विभिन्न ग्रिड-जडान भएका आयोजनाहरूका लागि जिल्ला सदरमुकाममा इन्जिनियर र प्राविधिकहरूको टोली खडा गरेर ती सबै एमएचपीहरूका जिम्मेवारी लिन सक्छन् । यस व्यवस्थामार्फत् संयन्त्रको दक्षता सुधार्न सक्नुका साथै समुदायलाई सजिलो आम्दानी समेत प्रदान गर्न सकिन्छ । यद्यपि, सामुदायिक मोडेलका तुलनामा धेरै फाइदाहरू प्रदान गर्ने CPP मोडेल हालसम्म ग्रिड-जडान भएका एमएचपीहरूका लागू गरिएको छैन । यस मोडेलअन्तर्गत केही नमूना योजनाहरू स्थापना गरी यसको वैकल्पिक समाधानका प्रमाणीकरण र प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ ।

लागत मूल्य तथा व्यवसायिक प्रक्षेपणहरू

एमएचपीलाई राष्ट्रिय ग्रिडसँग जोड्न नयाँ वितरण पावर लाइनहरू निर्माण गर्नुपर्ने हुन्छ । नेपालमा विद्यमान एमएचपीहरूका ग्रिड इन्टरकनेक्सन (इन्टरकनेक्सनको लागत मात्र विचार गर्दा) र इन्टरकनेक्सन दूरी (एमएचपी पावरहाउस र ११ किलोवाटको ग्रिडसँगको नजिकको इन्टरकनेक्सन बिन्दु बीचको दूरी) एक किलोमिटर भन्दा कम भएमा २० किलोवाटभन्दा माथिका एमएचपीहरूका लागि वित्तीय दृष्टिकोणबाट व्यवहारिक हुन्छ । १०० किलोवाटसम्मका एमएचपीहरूका लागि पावर खरिद दर, आठ महिनाका लागि (वर्षा मौसम) ४.८ रुपियाँ प्रति किलोवाट र चार महिनाका

लागि (सुखा मौसम) ८.४ रुपियाँ प्रति किलोवाट रहेको छ । तलको तालिकामा ५० किलोवाटको एमएचपीलाई राष्ट्रिय ग्रिडसँग जडान गर्न लाग्ने वित्तीय विवरण प्रस्तुत गरिएको छः

५० किलोवाट क्षमताको एमएचपीको प्रक्षेपणहरू

विवरणहरू	कैफियत
वार्षिक विद्युत् उत्पादन (७५% प्लान्ट फ्याक्टर)	३२५,००० किलोवाट प्रति घण्टा
२५० घरधुरीलाई ४५,००० युनिटको बिक्रीबाट वार्षिक आम्दानी	४५०,००० रुपियाँ
नेपाली विद्युत् प्राधिकरणलाई बाँकी २८०,००० युनिटको बिक्रीबाट वार्षिक आम्दानी (पूरे वर्षका लागि ६ रुपियाँ प्रति किलोवाटको औसत दर अनुसार)	१,६८०,००० रुपियाँ
अनुमानित वार्षिक खर्च (दुई अपरेटर, एक म्यानेजरको तलब, र मर्मत र सञ्चालन खर्च सहित)	१,३००,००० रुपियाँ
अनुमानित वार्षिक बचत	८३०,००० रुपियाँ
ग्रिड इन्टरकनेक्सनको लागत (पूँजी लगानी)	६,००,००० रुपियाँ
भुक्तानी अवधि बैंक ऋण (१२% ब्याजदर) जसले १००% पूँजी लगानी समेट्दछ	लगभग ९ वर्ष
अनुदान/सबसिडी जसले ३०% पूँजी लगानी कभर गर्दछ ।	७ वर्ष

नोट: नेपाल सरकारले एमएचपी ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि खर्चको ५०% सम्म पूँजी प्रदान गर्दछ । त्यसैले, तालिकामा प्रस्तुत गरिएका अङ्कहरू नेपाल सरकारद्वारा समर्थन गरिएको खर्चको अनुपातमा आधारित हुँदा भिन्न हुन सक्छ ।

सामाजिक-आर्थिक तथा दिगोपनाका असरहरू

एमएचपीहरूको ग्रिडसँगको जडान वा इन्टरकनेक्सनले पावर प्लान्ट र राष्ट्रिय ग्रिड बीचको गतिशील ऊर्जा आदानप्रदानमार्फत् ग्रिड सेवाको विश्वसनीयता र गुणस्तर सुधार गर्न सक्छ । साथै, यसले उपभोक्ताले तिर्ने महशुल पनि घटाउन मद्दत गर्दछ । यसका परिणामस्वरूप, व्यवसायहरूका लागि उत्पादकत्वमा वृद्धि र काम गर्ने अवस्थामा सुधार ल्याउनमा सहयोग पुग्छ भने घरधुरीहरूका लागि विजुली, रेडियो वा इ-चुल्हो जस्ता विद्युतीय उपकरणहरूका प्रयोग गर्न र समुदायहरूका लागि स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रहरूका लागि विश्वासिलो विद्युत् आपूर्ति उपलब्ध हुने जस्ता फाइदाहरू पुग्छन् । अर्को फाइदा भनेको ग्रिडमा अतिरिक्त विद्युत् बिक्री गर्दा समुदायका लागि अतिरिक्त आयस्रोत सिर्जना हुन्छ । त्यसैगरी, ग्रिडमा अतिरिक्त ऊर्जा बेच्दा स्थानीय समुदायलाई पावर प्लान्टको अनुगमन गर्न र प्राविधिक सहायताका लागि लगानी गर्न थप हौसला मिल्छ । ९

ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि क्षमता अभिवृद्धि महत्त्वपूर्ण छ किनकि एमएचपीहरूलाई स्थापना, सञ्चालन र मर्मत गर्न विशेष सीपहरूको आवश्यकता पर्दछ । ग्रिडसँग जडान भएका एमएचपीहरूले समुदायहरूलाई अधिकतम लाभ पुर्याउनका लागि विद्युत्को उत्पादन र उपभोगमा जोड दिनुपर्छ । उदाहरणका लागि, सुधारिएको विद्युत् सेवा प्रयोग गरेर विद्यमान व्यवसायलाई बढावा दिने वा नयाँ मूल्य शृङ्खलाहरू सिर्जना गर्ने आदि । अन्ततः, यसले ग्रामीण समुदायहरूमा गुणस्तरीय रोजगारी र आयआर्जनको अवसर सिर्जना गरेर आप्रवासनको आर्थिक दबाव घटाउन समेत मद्दत गर्दछ ।

ग्रिड इन्टरकनेक्सनले ग्रिड सेवाहरूका गुणस्तर र विश्वसनीयता बढाउन सक्छ, जसले उद्यम तथा व्यवसायहरूमा ऊर्जाको उत्पादनशील उपयोगिता बढाउन फाइदा पुर्याउँछ । (तस्विर: WISIONS, सन् २०२३)

विस्तारको सम्भावना

नेपालमा ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि उपयुक्त ३० किलोवाटभन्दा बढीका धेरै एमएचपीहरू छन् । त्यसैले पनि नेपालमा ग्रिड इन्टरकनेक्सनको विस्तारको प्रबल सम्भावना छ । सन् २०१४ मा नेविप्राद्वारा ग्रिड इन्टरकनेक्सनको प्राविधिक मापदण्ड अनुमोदन गरिएको थियो र यसले ग्रामीण क्षेत्रका धेरै एमएचपीहरूलाई राष्ट्रिय ग्रिडसँग जडान गर्ने अवसर प्रदान गरेको छ ।

यसका साथै, हाल नेपालको दिगो ऊर्जा चुनौती कोष (SECF)मार्फत् ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि वित्तीय र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध हुँदै आएको छ । यो एक वित्तीय संयन्त्र हो जुन आयोजनाहरूलाई व्यवहारिक (सम्भव) र बैकिङयोग्य बनाउनका लागि सम्भाव्यता अन्तरको आधारमा काम गर्दछ । यसले आयोजना मूल्याङ्कन, कार्यान्वयन समर्थन र अनुगमनका माध्यमबाट परिणाममा आधारित भुक्तानी र प्राविधिक सहायता प्रदान गर्दछ । १० यद्यपि केहि एमएचपी प्रणालीहरू र बहुसंख्यक सौर्य पीभी प्रणालीहरूका सफल इन्टरकनेक्सन भए तापनि विद्यमान नीतिहरूमा भएको अस्पष्टताका कारण कार्यान्वयनमा स्थिरता अभाव छ । त्यसकारण, नवीकरणीय ऊर्जा आयोजनाहरूका लागि ग्रिड इन्टरकनेक्सनलाई प्रोत्साहन दिन जारी रहेका दबाव वा वार्तालाप र वकालतका प्रयासहरू आवश्यक छन् । वितरण गरिएका उत्पादनका फाइदाहरूको सदुपयोग गर्न यो दृष्टिकोण महत्त्वपूर्ण छ, किनकी यसले ग्रिडको विश्वासनीयता मात्र सुधार्दैन, यसले विद्युत् आपूर्तिको गुणस्तर समेत बढाउँछ ।

केस स्टडी

सौर्यभूमि एमएचपी, नुवाकोट
स्थापित क्षमता: २३ किलोवाट

व्यवसाय मोडेल: सामुदायिक-निजी साझेदारी (पीपीए)
स्रोत: HPNET (यहाँ क्लिक गर्नुहोस् ।)

ग्रिड इन्टरकनेक्सन प्राविधिक दृष्टिले सम्भव र आर्थिक दृष्टिले आकर्षक छ भन्ने कुरा सौर्यभूमि एमएचपीले देखाएको छ । एमएचपीको ग्रिड इन्टरकनेक्सन प्राकृतिक स्रोतहरूबाट विद्यमान ऊर्जा उत्पादन क्षमताहरूको उपयोग गर्नका लागि एक व्यवहारिक समाधान हो । साथै, फिडर लाइनको भोल्टेजलाई सामान्य जडान बिन्दु (कप्लिङ)मा २% वृद्धि गरिएको छ । यसरी, वितरण गरिएको उत्पादन (ग्रिड-इन्टरकनेक्टेड प्रणाली)ले केवल ट्रान्समिशन वा प्रसारण र वितरणसम्बन्धी बाधाहरूलाई न्यूनीकरण गरेको छैन, यसले वितरण प्रणालीको गुणस्तर र विश्वसनीयतामा पनि सुधार ल्याएको छ ।

सिकाइहरू

नेपालमा एमएचपीहरूको ग्रिड इन्टरकनेक्सन विस्तार गर्न हालसम्मको अनुभवका आधारमा निम्न सिफारिसहरू गर्न सकिन्छ:

१) सरल नेट मिटरिङ प्रक्रिया

ग्रामीण समुदायलाई नेट मिटरिङ सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्नका लागि राजधानी काठमाडौंसम्म यात्रा गर्नुपर्ने बाध्यता छ । साना सौर्य आयोजनाका लागि गरिए जस्तै सेवा वा उपयोगित प्रक्रिया आफ्नो फिल्ड अफिसहरूबाट पनि गर्न सक्ने व्यवस्था गर्नुपर्छ ।

२) प्राविधिक प्रगति

इलेक्ट्रोनिक लोड कन्ट्रोलर (ईएलसी) र अटोमेटिक भोल्टेज रेगुलेटर (एभीआर)लाई थप मजबुत र समुदाय-अनुकूलित बनाउन आवश्यक छ भन्ने कुराहरू बहुसंख्यक आयोजनाहरूले देखाएका छन् । ग्रिड इन्टरकनेक्सनका लागि एकीकृत कन्ट्रोलरको विकास गर्नुपर्छ ।

३) नीतिगत समर्थन

ग्रिडसँग जडान गरिएका एमएचपीहरूका फाइदाहरू युटिलिटीहरूले पहिचान गरेका छन्, किनकि यसले लाइनहरूको विश्वसनीयता र गुणस्तर सुधार गर्न तथा विद्युत् क्षति कम गर्न मद्दत गर्दछ । तर, ग्रिडसँग जडान गरिएका एमएचपीहरूका लागि कुनै विशिष्ट नीति छैन । यी युटिलिटी बोर्ड अफ डाइरेक्टरहरूको निर्णयमा निर्भर छन्, जसलाई कुनै पनि समयमा खारेज गर्न सकिन्छ । त्यसैले, यसलाई समर्थन वा अवलम्वन गर्नका लागि स्पष्ट नीति आवश्यक छ ।

सन्दर्भ-सामग्रीहरू

1. Water and Energy Commission Secretariat. (2022). Energy Sector Synopsis Report 2021/2022. <https://weecs.gov.np/source/Energy%20Sector%20Synopsis%20Report%20C%202022.pdf>, p. 38
2. Ali, W., Farooq, H., Rehman, A. U., Jamil, M., Awais, Q., & Ali, M. (2018). Grid Interconnection of Micro Hydro Power Plants: Major Requirements, Key Issues and Challenges. 2018 International Symposium on Recent Advances in Electrical Engineering (RAEE), Islamabad, Pakistan, 1–6. <https://doi.org/10.1109/RAEE.2018.8706893>
3. Renewable Energy for Rural Livelihood (RERL). (2020). Interventions in Renewable Energy for Sustainable Development – Facts, Stats & Graphics. <https://www.aepc.gov.np/rerl/public/uploads/documents/3YDLLh8AGKhgAjinab9cW5y4psuftriw8Hf9yes27.pdf>
4. Renewable Energy for Rural Livelihood (RERL). (2020). Interventions in Renewable Energy for Sustainable Development – Facts, Stats & Graphics. <https://www.aepc.gov.np/rerl/public/uploads/documents/3YDLLh8AGKhgAjinab9cW5y4psuftriw8Hf9yes27.pdf>
5. Mallik, J. K., Gautam, S., Mathema, S., Koirala, B., & Shakya, H. D. (2019). Micro Hydropower in Nepal: A Journey from Stand-alone System to Distributed Generation. 8th International Conference on Power Systems (ICPS), Jaipur, India, 1-6. <https://doi.org/10.1109/ICPS48983.2019.9067728>
6. African Legal Support Facility (ALSF), & Commercial Laws Development Program, United States (CLDP). (2014) Understanding Power Purchase Agreements. https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/ppp.worldbank.org/files/documents/Africa_Understanding_Power_Purchase_Agreements.pdf
7. Chalise, A. (2022, December 25). Killing the Rooftop Solar. The Kathmandu Post. <https://kathmandupost.com/columns/2022/12/25/killing-the-solar-rooftop>
8. Mallik, J. K., Gautam, S., Mathema, S., Koirala, B., & Shakya, H. D. (2019). Micro Hydropower in Nepal: A Journey from Stand-alone System to Distributed Generation. 8th International Conference on Power Systems (ICPS), Jaipur, India, 1-6. <https://doi.org/10.1109/ICPS48983.2019.9067728>
9. Chitrakar, S., & Lama, R. (2024, February 26). Grid Interconnection of Micro Hydro Power Plants in Nepal for Sustainable Energy Landscape. The Himalayan Times. <https://thehimalayantimes.com/opinion/grid-interconnection-of-micro-hydro-power-plants-in-nepal-for-sustainable-energy-landscape>
10. Nepal Renewable Energy Programme (NREP). (n.d.). What is SCEF? Nepal Renewable Energy Programme. <https://www.nrepnepal.com/se-challenge-fund/>
11. Nepal Renewable Energy Programme (NREP). (n.d.). What is SCEF? Nepal Renewable Energy Programme. <https://www.nrepnepal.com/se-challenge-fund/>

WISIONS of sustainability

यो तथ्यपत्र WISIONS इन्भेसन ल्याब नेपालको “पहाडी समाज तथा भूपरिधिका लागि दिगो समाधानका उपायहरू” शृङ्खलाअन्तर्गत तयार गरिएको हो । यसको उद्देश्य पहाडी समुदायमा बसोबास गर्ने मानिसहरूका जीविकोपार्जनलाई मजबुत बनाउन एकीकृत दृष्टिकोणलाई प्रवर्द्धन गर्नु हो । प्रत्येक तथ्यपत्रमा ऊर्जा र भूभाग व्यवस्थापनका क्षेत्रमा विशिष्ट दीगो समाधानहरूका जानकारी प्रदान गरिएको छ, जसले पहाडी जनताका जीविकोपार्जन सुधार गर्न सक्ने सम्भावना देखाएको छ । तर नेपाल र अन्य पहाडी क्षेत्रहरूमा यसको अवलम्बन दर भने कम छ ।

यसमा समेटिएका जानकारीहरू नेपालका पहाडी क्षेत्रहरूका विशिष्ट सन्दर्भलाई ध्यानमा राखेर तयार गरिएको हो । यसले यी समाधानहरूका प्रयोगलाई विस्तार गर्नका लागि व्यावहारिक सुझाव र मार्गदर्शन प्रदान गर्छ । साथै, यसले पहाडी समुदायहरूले सामना गरिरहेका अवसर र चुनौतीहरूको बुझाइबाट सुरु हुने एकीकृत दृष्टिकोण प्रस्तुत गर्छ । यो दृष्टिकोणले ऊर्जा र भूभाग क्षेत्रका समाधानहरू बीचको समन्वयलाई प्रणालीगत रूपमा लागू गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।

प्रकाशक:

वुप्पर्टल इन्स्टिच्युट फर क्लाइमेट,
इनभाइरोन्मेन्ट एण्ड इनर्जी

लेखकहरू:

विराज गौतम, गोविन्द खनाल,
म्याडलिन राबे, लिसा फेल्डमान,
रविन श्रेष्ठ, प्रेम बिक्रम कार्की

तस्बिरहरू:

सबै तस्बिरहरू WISIONS बाट सहयोग प्राप्त परियोजना कार्यान्वयन संस्थाहरूले प्रदान गरेका हुन् ।

यस परियोजनाका बारेमा थप जानकारी हाम्रो वेबसाइट र सामाजिक सञ्जालहरूमा पाउन सक्नुहुन्छ ।

www.wisions.net

 @wisions

 @WISIONS of sustainability

 @WISIONS of sustainability

